

KÁROLYI SÁNDOR ÖNÉLETÍRÁSA

Részletek

. . . Azalatt az több hadaknak öszveszerzésére és földnépének felvételére Horvátország felé expediáltam Szarka Zsigmond ezeres kapitánt, ki is Kanizsát és Csáktornyát megvévén, egész Muraközt az Drávaig kegyelmes urunk hívségére hajtotta. Nemkülönbén Sándor László kapitánt Beszprim¹ felé expediálván, Székesfehérvárt urunk hívségére hajtotta. Az több kapitányok, ki Styria, ki Austria felé expediáltatván, egész az Lajtaig az földet meghódoltatták. Kőszeg, Sárvár, Szombathely, Körmönd, Szentgotthárd, Alsó-felső Lindva, Ruszt, Kismarton, Kapuvár mind letötték homagiumjokat, hanem az egy Soprony, Fraknó, Lánacsér, Borostyánkő, Németújvár maradt császár birodalmában; Szolónok² és Simeg várak neutralításban.

Temérdek sok marha, ménes és mindennemű nyereség lévén, azonnal az egész hadakban kemény edictumokkal azoknak prédálása prohibeáltatván, per districtus³ mindenfelé fiscalis tiszteket constituálttattam és azok által mindennütt conscriptio szerént kegyelmes urunk és az haza szükségére confiscálttattam és conserválttattam.

Akarván az rácságot is és Soprony városát kegyelmes urunk hívségére hajtanom, Rácországra adhortáló pátenseket bocsátottam, Soprony városára penig Ocskai Lászlót expediáltam Török István urammal ő kegyelmével; magamnak bizonyos békesség tractájára nézve, mely circa finem Januarii Lében-Szentmiklóson immineált, kelletett maradnom Pápán.

Honnat az midőn Simeg várában méltóságos kalocsai érsek Szécsényi Pál udvarlására mentem volna, érkeztek Rácországrul az drávamelléki, szerémségi és bácskasági rácságnak expressus követjei, melyek is grátiát impetráltak, készek lévén urunknak homagiumjokat letenni s egy az fegyvernek is ellenünk renunciálni, azokon kívül, az kik végvárakban német birtokában laknak; sőt

obligálták is magokat 5000 embernek kezünk alá való adására. Mely oblatió-jokat látván, azonnal hitlevelet adtam nekik, és az hadakban kemény edictum alatt prohibeáltattam, hogy senki az rácságnak legkisebb injuriát élete vesztese alatt ne tegyen; az minthogy nem lévén, szépen behódoltanak; protectiókat vévén, ki-ki csendesen maradt . . .

. . . Azonban Soprony városának falui, úgy az palatinusnak jobbágyi egészen németbül és horvátbül állván, jobban voltak az ellenséghez, az falukat mind pusztán hagyták, nagy részént Sopronban, Fraknóban recipiálták magokat, kiket az sopronyi armamentariumbul megfegyveresítvén, több két ezer embernél vagy háromnál is erigálódott.

Ezen földnépének elszéyedésével semmi provisiója nem lévén az hadnak, kénytelenítetett zsákmányolásra fakadni. Akkor indult meg az rendetlen prédálás sok helyeknek casualis gyűladások miá való megégése, kirül requiráltam is az palatinust, hogy embereit szállítsa haza.

Valamidőn az zsákmányolásra kellett az hadnak fokadni, azonnal praevideáltam veszedelmünket, mert annak örvével sok istentelenségekre fokadott, és practextusa alatt kimenvén, az Dunán vissza által szökött.

Még ezek in Februario folynak, kegyelmes urunk is Tokaj várán szerencsésen általesvén, capitulatio által megveszi, az németnek nagyobb részi szolgálatot vévén; s nyugovásra veszi magát Miskolcra.

Az alatt a rácság Krajtz nevű generálissal és rác Monestellivel feljön az Duna mellett Péterváradjátul egész az vecsei sáncig s abban belé száll, ki ellen is Deák Ferenc circiter 5000-ed magával duna- s tiszaközi hadakkal megindulván, szerencsésen megveri és Krajtz generálist is elfogja 200 némettel, kik mind szolgálatot vesznek az tisztéken kívül.⁴

Nem különben az aradi rác is felcsapván, Várad alatt levő bloquádát levágja, holott szegény Jármí Ferenc kapitány és Tordai . . .⁵ elvesznek.

Erdélyben is különb-különbféle velitatiók esnek.

Deák Ferenc az véle lévő corpussal, nem elégedvén meg szép szerencsésével, mivel az Duna jege épen akkor állott vala be, az Dunán általmegyen és az szegény rácságot (mely már kegyelmes urunk protectiója alatt volt az prae-mittált pápai végezés mellett) széltiben öli, vágja, gyermekét is kardra hányja, s nem csak annak marháját és jószágát, hanem az ki már fiscális marha volt közel 14 ezer, szegénységével együtt 30 ezret általtakarít az Dunán, és felprédálják.

Ekkor bomlott fel az magyar hiti az rác nemzetséggel.⁶

Míndezekek távul létem miá, míg híremre löttének, addig végben is mentenek, azután megorvosolhatatlanok voltak.

Ezen szabadprédálást meghallván az Siklós felé való had is Zana Györggyel és Sándor Lászlóval hasonlót kezdenek elkövetni az rácságon, és indulnak

hírem és orderem nélkül Pécs városának, melyben német, magyar és rác lakosok voltak; s elsőben capitulatióban egyeledvén, az midőn még zálogjuk is benn volna, az városul két lövés esvén, valami katonájok sebesedett; azonnal nekirohannak és bemennek és vérrel megveszik; sine discrimine personarum⁷ mind rácot, németet, magyart vágnak, s oly dühösséggel, hogy nem csak az veszedelem idején, hanem két hét múlva is csak előkapták és levágták az rácot, németet.

Nagy pogányi kegyetlenséget követtenek, sok rejtekeket, kriptákat bontván, temérdek kincset és jószágot nyertenek, ki három egész hétig magok között felprédáltattanak.

Mindezen dolgok az cásus után két héttel jöttek fülemben, s azonnal inquisitióra bocsátottam . . .

. . . Mert noha kegyelmes grátiájából újabb kegyelmessége járult Nagyságodnak hozzám, mindazáltal nem hogy arra, de még erre is érdemetlen vagyok én, sőt halált érdemlek, ha azok valók, amelyekkel gyaláztatom s mocskoltatom, hanem hogysem így éljek Nagyságod engedelmeiből – fegyveremet leteszem, bizonyosodjanak mind azok reám, kész vagyok törvény szerént életemet is letennem és mindeneknek például lennem.

Ha pedig Isten világosságra hozza az én ártatlanságomat, azután is megtalálom Nagyságod kegyelmes grátiáját. Mostan is csak kötelességemnek kívántam megfelelni, azért jöttem fel, másként Forgáts uram előtt resignáltam volna fegyveremet.

Holott Nagyságod hitelt nem adott azon vádaknak, szolgálatomat continuálni, ugyan csak fogja parancsolni. Bizonyos alázatos instantiáimra kegyelmes választ elvárván, míg fejem fenn áll, tehetségem szerént alázatosan szolgálni igyekszem.

Ezek után szatmári capitulatió alkalmatosságával is Nagyságod bölcsön considerálhatja, minemű injuriáim, de mivel egész életem miolta hazámnak kezdettem szolgálni, azzal teljes legyen ő szent akaratja, mind nehezebb az, hogy az német nevet bennünket; szatmári s németi lakosoknak elpraedált javai, úgy az sáncokban nyert jók restituáltassanak s Károlyrul emlékezet sincs. Bár csak tudnám, miért érdemlettem ezt, de Istenemért, hazámért s Nagyságodért mind elszenvedtem, s el is szenvedem.

Hogy ily hosszas declaratióval terheltem Nagyságodat, oka az, hogy jóakaróimtul érttettem, hogy Nagyságod mondotta volna, miben bántódtam meg. Mivel sokbul áll, kevéssel ki nem adhattam, szóval pedig declarálni nincs haszna, mert verba volant⁸, és így ne csudálja Nagyságod kedvetlenségemet, ha miben tapasztalta, mert fama fides oculus, non patiuntur jocum.⁹ Ezen magyar világban penig álljon szemben velem az, ki Nagyságtokon kívül többet fáradott, szolgált, nyughatatlankodott és kárt vallott nálamnál.

Hogy nyertem, Isten adta, de avval nem töltöttem, hanem volt elég szegénylegény hozzá, azé lött s ezután is azé legyen, mert én nem azért hadakozom, senkinek hópíngét, sem jutott nyereségét el nem vettem, sőt soha egy nyereségből is részt nem vettem, az kit tulajdon magam nyertem is, odaadtam, kit az egész vitézljő rend recognoscál.

Egyébbül mennyi intrádám volt azon fegyverkezésemben, ha Nagyságod kívánja, in scriptis, számot adok hitem alatt. – Úgy szintén erogatiómruul, ki nem magamra költ, hanem tiszteimre és sok szegénylegényre. Ország jövedelme s úgy fiscalis jószág haszna, egy pinz se jött soha kezemben, sőt az magamé is oda vagyon; legyen Isten akaratja, Nagyságod kegyelmessége. Amen.

KÁROLYI Sándor

JEGYZETEK

¹ Veszprém

² Szalónak

³ az egész körzetben

⁴ Kreutz és Monasterli veresége 1704. január közepén történt.

⁵ Az eredetiben üresen hagyott hely.

⁶ Rákóczi ezután is több kísérletet tett, hogy megnyerje a rác határőröket.

⁷ személyválogatás nélkül

⁸ a szavak elrepülnek

⁹ a hírnév, a becsület, a szcm nem engedi meg a tréfát